

Rijkswaterstaat

Verkenning de infraopgave van de toekomst en de arbeidsmarkt

Groepsgesprek met pas werkenden

Op 16 mei 2022 vond een groepsgesprek met pas werkenden plaats. Aan de hand van twee toekomstverhalen ging Futureconsult in opdracht van Rijkswaterstaat in gesprek met pas werkenden in de infra sector over de implicaties van die verhalen en de toekomst van werken.

In dit document geven we kort de belangrijkste opgehaalde input weer.

Introductie

Het programma Strategische Verkenningen van Rijkswaterstaat werkt momenteel aan een verkenning naar de infraopgave van de toekomst en de arbeidsmarkt. De verkenning moet inzicht geven in de veranderende waarde van werk en welke benodigde expertise, vaardigheden en samenwerkvormen in de toekomst van belang zijn.

Op basis van zeventien trends zijn er vijf toekomstverhalen geschreven. Aan de hand van deze toekomstverhalen gaat Rijkswaterstaat in gesprek met vijf doelgroepen (leerlingen, studenten, pas werkenden, opleiders en HRM-medewerkers) om te duiden hoe arbeid (vraag en aanbod) de komende jaren wordt gewaardeerd en ingezet. De uitkomsten van de gesprekken verwerkt Rijkswaterstaat tot inzichten en mogelijke interventies om nu al in te spelen op deze toekomstige ontwikkelingen.

In gesprek

Op 16 mei 2022 vond een groepsgesprek met pas werkenden plaats. Pas werkenden van de volgende organisaties waren aanwezig:

- Arcadis
- DuraVermeer
- Heijmans
- STOWA
- Rijkswaterstaat
- Van Oord

Tijdens het gesprek zijn er twee verhalen besproken. Aan de deelnemers werd gevraagd om elk verhaal een rapportcijfer te geven wat betreft de wenselijkheid en per verhaal een aantal positieve en negatieve elementen op te schrijven. Vervolgens verplaatsten de deelnemers zich in de toekomst. Hoe ziet die toekomst eruit en wat zijn daar de implicaties van voor werk? Tot slot spraken zij zich uit over de waarschijnlijkheid van het verhaal.

Na twee gespreksrondes over de twee verhalen werd afgesloten met een aantal algemene vragen.

Toekomstverhaal: werk ligt voor het oprapen

Wat vinden jullie van dit toekomstverhaal?

Het rapportcijfer dat de deelnemers aan dit toekomstverhaal geven ligt onder de 6, de meesten geven een 5 of lager.

Positieve elementen:

- Het klinkt heel comfortabel, zelf kunnen kiezen en weinig hoeven werken
- De werknemer centraal

Negatieve elementen:

- Verplichte tewerkstelling
- Puntentelling; slechtere opdrachten of negatieve consequenties als je lager beoordeeld wordt
- Iedereen is freelancer, er is geen mogelijkheid tot kiezen meer
- Jonge mensen hebben juist behoefte aan verbinding, samenwerken
- Carrière maken is lastiger dan als je in één bedrijf jezelf op kan werken
- Iets teveel vrijheid en eigen verantwoordelijkheid
- Niet efficiënt, steeds een nieuw team
- Risico dat het werk niet gedaan wordt

“De trend dat het steeds meer om de werknemer gaat, is al in gang gezet. Dit komt Nederland uiteindelijk niet ten goede, er moet wel gewerkt worden!”

“Het is in dit verhaal lastiger om aan je toekomst te werken en carrière te maken. In een bedrijf kan je je ambities aangeven en dan kunnen ze daar rekening mee houden en kan je doorgroeien. Dat lijkt me hier lastiger.”

“Dit klinkt een beetje als een Black Mirror scenario waarin iedereen elkaar ratings geeft die grote impact hebben.”

“Ik vind dit een comfortabele versie van een dystopie. Het klinkt heel goed maar is uiteindelijk toch niet goed.”

“Mezelf kennende, zou ik de grote eigen verantwoordelijkheid moeilijk vinden. Ik zou dan steeds ingedeeld worden of gewoon maandenlang vrij zijn.”

“Het lijkt me niet efficiënt om steeds met een nieuw team samen te werken. Samenwerken gaat toch het meest soepel als je elkaar al kent.”

Toekomstverhaal: werk ligt voor het oprapen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Arbeidsmarkt – voor werknemers

De deelnemers verwachten dat ze in dit verhaal meer keuze en afwisselend werk hebben. In plaats van voor een vast bedrijf 40 uur per week te werken, kunnen ze nu ook eens voor een andere opdrachtgever werken.

De punten die je verdient met een bepaalde opdracht en de 'rating' die hieruit volgt, roepen een negatieve associatie op. Wel is de beoordeling objectiever en maak je op basis van competenties carrière. Maar sommige competenties zijn niet te vatten in data.

De deelnemers verwachten dat opleidingen minder belangrijk worden en je op basis van je aanleg en competenties door AI wordt geselecteerd. Mensen gaan ook ander werk doen. Productiewerk wordt door robots gedaan, mensen doen werk waar soft skills en complex denkwerk voor nodig zijn.

Ook verwachten ze dat er groepsvorming ontstaat, dat een opdrachtgever die tevreden is over een werknemer, diegene altijd zal vragen.

“Ik mis het menselijke en het sollicitatieproces waarin wordt gekeken of je goed in het team past. Het is ook belangrijk om te kijken of bedrijf en werknemer een match zijn.”

“Je moet wel de competentie hebben om zelf, op intrinsieke motivatie aan de slag te gaan en de app te openen. Dit vraagt om veel eigen verantwoordelijkheid.”

“Wie houdt het welzijn van de werknemers in de gaten? In dit systeem kan je door heel veel klussen tegelijk te doen teveel uur werken.”

“Hoe krijg je betaald? Mag je zelf je eigen tarief bepalen of niet?”

“Er is wel mogelijkheid tot keuze; je hoeft niet op de app te zitten. Als je weigert te werken, heeft dat alleen consequenties voor jezelf en je inkomen.”

“Het voelt als een communistisch systeem waarin je een aantal uur moet werken voor de maatschappij, maar dan met keuzemogelijkheid wat voor werk.”

Toekomstverhaal: werk ligt voor het oprapen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Arbeidsmarkt – voor werkgevers

De deelnemers denken dat dit verhaal een herindeling van de arbeidsmarkt vereist. Er zijn geen werknemers en werkgevers. Wel zijn er mensen die de app vullen (opdrachtgevers) en mensen die de app gebruiken (opdrachtnemers). Er zullen daarnaast wat werknemers moeten zijn die de opdrachten uitzetten. De verwachting is dat tenders verdwijnen en misschien de rol van aannemers. De overheid huurt geen bureaus meer in maar losse werknemers.

Lange termijninvesteringen worden lastiger omdat je als opdrachtgever geen zekerheid hebt dat je wel werknemers kan vinden. Ondanks standaardisatie en robotisering, is de verwachting dat er altijd nog werknemers nodig zullen zijn. Standaardisering is lastig in de infrasector.

Infrastructuur

De bullet train en urban transport hub klinken veel duurzamer. De vraag is wel of dit alleen in steden is of overal en of de bullet train wel zo duurzaam is; die kost mogelijk veel energie.

“Beloftes als ‘we bouwen dit jaar 100.000 woningen’ zijn niet meer mogelijk. Als opdrachtgever weet je namelijk niet of je wel genoeg mensen kan vinden.”

“Er bestaan al van dit soort apps, zoals Fiverr en Werkspot. In dit scenario is er maar één app, de NW-app, die een monopolie heeft. Van wie is deze app eigenlijk?”

“Als overheid ga je geen bureaus inhuren als je ook zelf direct mensen kan inschakelen.”

“Er komt minder concurrentie tussen bedrijven en meer concurrentie tussen individuele werknemers.”

“Het linkt handig dat je tijdens het reizen nog iets anders kan doen.”

Toekomstverhaal: werk ligt voor het oprapen

Hoe waarschijnlijk is dit toekomstverhaal?

De meeste deelnemers denken dat dit toekomstverhaal zich afspeelt in 2050, en in elk geval niet eerder dan 2035.

Ze verwachten dat het tijd gaat kosten om dit systeem van werken geïmplementeerd te krijgen in de samenleving.

Anderen zien dit zelfs niet gebeuren zonder dat er een grote disruptie in de samenleving plaatsvindt.

Waarschijnlijke aspecten:

- Meer richting een zelfstandige rol van de werknemer; minder werknemer en meer opdrachtnemer.
- Bullet train (hoewel de aanleg lastig is)

Niet waarschijnlijke aspecten:

- Cultuur- en systeemverandering. Als mens willen we toch ergens bijhoren.
- Mensen willen niet dat data alles overneemt
- Past niet bij zoektocht van jongeren naar verbinding en saamhorigheid

Toekomstverhaal: samen zullen we alles delen

Wat vinden jullie van dit toekomstverhaal?

Het rapportcijfer dat de deelnemers aan dit toekomstverhaal geven ligt tussen de 2 en de 8 (5 van de 8 deelnemers geven een voldoende)

Positieve elementen:

- Liberale principes doorvoeren: de echte prijs betalen
- Minder ongelijkheid
- Duurzaam en gezond
- Vliegvluchten en vlees zijn nog mogelijk als je wil en kan

Negatieve elementen

- Geen eigenaarschap meer
- Geen vlees meer
- Afhankelijk van wat er beschikbaar is om te lenen, wachttijden
- Basisinkomen werkt demotiverend
- Weinig eigen keuze en vrijheden

“Als je geen eigenaar meer bent van dingen, voel je je toch minder speciaal.”

“Ik vind het gek dat als je alles zo inclusief en eerlijk maakt, er nog steeds verschil is tussen mensen, want alleen sommige mensen kunnen zich vlees veroorloven.”

“Dit is mijn droomscenario. Ik ben alleen verbaasd dat er nog steeds vlees bestaat, dat zou van mij ook niet meer hoeven.”

“Ik vind het positief dat vlees en vliegvluchten nog wel kunnen en dan tegen de echte prijs. Nu betalen andere mensen de prijs.”

“Is die halfjaarlijkse check-up van devices nog wel nodig als de technologie zich verder ontwikkelt? Ik hoopte in de toekomst in plaats van een telefoon en een laptop en een tablet nog maar één device te hebben.”

“Wat nou als je maanden moet wachten om een boormachine te kunnen lenen? Dat lijkt me een nadeel.”

Toekomstverhaal: samen zullen we alles delen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Basisinkomen en werk

De deelnemers vragen zich af of met het basisinkomen mensen nog wel gemotiveerd genoeg zijn om te werken.

Ze verwachten dat het consuminderen en het delen van spullen van invloed gaat zijn op de toekomst van werk. Het zal minder rendabel zijn als bedrijf om te vernieuwen en zo efficiënt mogelijk te werken. De deelnemers vragen zich af wat in deze wereld de motivatie nog is om te werken. In dit toekomstverhaal hoef je minder te werken omdat je minder spullen hoeft te onderhouden. Maar ook werken om impact te maken heeft minder nut als alle doelen m.b.t. gelijkheid, rechtvaardigheid en duurzaamheid al zijn gehaald. Maar als werknemers minder werken, worden dan de infra-doelen wel gehaald?

Veel deelnemers verwachten ook dat ze in dit verhaal niet meer dezelfde baan doen als ze nu hebben, óf omdat die niet meer bestaat óf omdat ze iets anders gaan doen als geld niet meer zo'n grote rol speelt.

“Uiteindelijk gaan mensen altijd optimaliseren. Als je gaat optimaliseren in het consuminderen, is er dan nog genoeg arbeid? Het moet nu altijd meer meer, wat gebeurt er als het minder minder minder wordt?”

“In dit verhaal zijn alle ondernemingen sociale ondernemingen. In deze wereld is elke chocolademaker Tony's Chocolonely, alles is al eerlijk. De idealen zijn al gehaald.”

“De vraag is hoe je tot de groep behoort dat zich wel vlees kan veroorloven. Hoe zit het met lonen en de gelijkheid tussen mensen?”

“Als impact maken minder nodig is en geld verdienen ook niet, wat is dan nog de motivatie om te werken en te innoveren?”

Toekomstverhaal: samen zullen we alles delen

Wat zijn de implicaties van dit toekomstverhaal?

Mobiliteit

De deelnemers verwachten dat de infra opgave een stuk kleiner is in dit toekomstverhaal. Omdat veel lokaal georiënteerd is, wordt er minder gereisd over grotere afstanden en zijn er minder files. Of de solar-deelfietsen goed werken is afhankelijk van hun beschikbaarheid. Als het zichzelf reguleert zoals met de deelscooters nu, kan het prima. Maar dit is wel belangrijk als iedereen er afhankelijk van is. Ook is het de vraag hoe het zit met piekmomenten (zoals de spits en bij evenementen) en in dorpen.

Het is ook mogelijk om te werken met schema's of tokens uitdelen om de spreiding te managen, maar dit neemt dan wel weer wat vrijheid weg.

Deeleconomie

De deelnemers lijkt het leuk om te delen maar vragen zich af of dat nog steeds zo is als dat voor alles moet en verplicht is. Ze zien ook een probleem met de beschikbaarheid en wachttijden, zeker als er allemaal concurrerende bedrijven zich aanbieden.

“Als alles lokaal is en we geen transport op lange afstand meer nodig hebben, gaan we dan terug naar paardenkarren en karrensporen?”

“Als er minder werk is in de infra sector in Nederland, kunnen we misschien wel het bouwen van fietspaden exporteren naar het buitenland.”

“Om de spreiding van het verkeer te managen en files te vermijden kan je misschien wel werken met tokens. Iedereen heeft vijf tokens per week en kan daarmee bijvoorbeeld inschrijven om op een bepaald moment op de A2 te kunnen rijden.”

“Ik zie een soort van Peerby app voor me waarmee je spullen kan delen in de buurt.”

Toekomstverhaal: samen zullen we alles delen

Hoe waarschijnlijk is dit toekomstverhaal?

De meningen van de deelnemers over wanneer ze denken dat het verhaal zich afspeelt zijn erg verdeeld. Vier deelnemers denken tussen 2030 en 2050, de anderen na 2050 met als uitschieter 2125. Het valt op dat degenen die negatiever zijn over dit verhaal, ook verwachten dat het zich later afspeelt.

Degenen die denken dat dit toekomstverhaal zich vrij snel zou kunnen afspelen, geven aan dat we veel elementen hiervan nu al zien. Als voorbeeld noemen ze de elektrische deelfietsen en het verbod op plastic zakjes. Er wordt wel verwacht dat er nog een disruptie voor nodig is om het gehele verhaal te realiseren.

Degenen die denken dat dit toekomstverhaal nog lang op zich laat wachten, verwachten dat er echt een hele grote verandering voor nodig is. Zij denken dat eerst grote chaos moet ontstaan willen mensen dit gaan accepteren. Daarnaast merken de deelnemers in hun omgeving dat het lastig is de oudere generatie te laten veranderen. Die verandering in mindset kan lang duren.

Werken in de toekomst

Welke ontwikkelingen zijn nog niet aan bod gekomen?

“Ik had verwacht het meer over infra zoals zwevende auto’s te hebben.”

“Ik had het interessant gevonden om meer macro ontwikkelingen hierbij te betrekken, zoals hoe de wereld dan is veranderd, bijvoorbeeld met klimaatverandering.”

“Wat ik nog miste is het verschil in generaties en hoe je die kunt overbruggen. Hoe zorg je ervoor dat oudere generaties meegaan en écht iets doen met de input van jongeren? Dat is iets waar ik in mijn werk veel tegen aan loop. Degenen die in de hiërarchische positie zitten om beslissingen te maken zijn vaak ook wat ouder en vastgeroest.”

“Ik mis de internationale samenwerking die nodig is om bepaalde doelstellingen te bereiken. Als we een transitie in gang willen zetten, bijvoorbeeld als het gaat om verduurzaming, zijn we afhankelijk van internationale samenwerking. Het is nog veel complexer dan alleen Nederland.”

“Van tevoren had ik verwacht het meer te zullen hebben over het arbeidstekort in de infra. Ik was wel benieuwd naar de visies die er zijn om dit op te lossen.”

“Naast het vragen van hoe jongeren kijken naar deze verre toekomst, zou het ook goed zijn ze te vragen naar de meer korte termijnproblemen zoals het arbeidstekort en hoe ze dat zouden oplossen.”